



การใช้เหตุผลจากคัมภีร์วิสุทธิมรรคเรื่องวัดที่ควรและไม่ควร แก่การปฏิบัติสมาธิภาวนา

Reasoning of Visuddhimagga Text on The Temple Available and Unavailable for Meditation Practice

¹พระอธิการอำพน จารุโณ (ดาราศาสตร์) ²ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

¹Phraathikan Amphon Jarupho (Darasas) ²Thaweesak Thongthip

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

^{1,2}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

¹Corresponding Author E-mail: Darasas11355@gmail.com

Received February 7, 2024; Revised November 12, 2024; Accepted: December 31, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์การใช้เหตุผลจากคัมภีร์วิสุทธิมรรคเรื่องวัดที่ควรและไม่ควรแก่การปฏิบัติสมาธิภาวนา โดยศึกษาเชิงเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค อธิบายถึงสถานที่ควรและไม่สมควรอยู่ปฏิบัติสมาธิภาวนา มี 18 ประการ และสถานที่ที่สมควรอยู่แก่การปฏิบัติสมาธิภาวนา มี 5 ลักษณะ ซึ่งในคัมภีร์วิสุทธิมรรค อธิบายการใช้เหตุผลถึงการปฏิบัติสมาธิภาวนา เพื่อให้ได้ผลแก่ผู้ปฏิบัติ และเมื่อรู้วิธีหรือหลักปฏิบัติอย่างถูกต้อง พร้อมกับรู้องค์ประกอบส่วนสำคัญต่อการเจริญสมาธิแล้ว เชื่อได้ว่า ผู้ที่ปฏิบัติต้องได้บรรลุผลแห่งการปฏิบัติสมาธิอย่างแน่นอน

คำสำคัญ: การใช้เหตุผล; คัมภีร์วิสุทธิมรรค; สมาธิภาวนา

Abstract

This article aimed at the reasoning analysis of Visuddhimagga Text on the temple available and unavailable for meditation practice by documentary study. The result of the study was that there were 18 factors in the places available and unavailable for meditation practice described in Visuddhimagga Text as it was described in Visuddhimagga Text about the reasoning for meditation practice to reach the effectiveness for practitioners and to acknowledge the right approach or the principle of conducts and the significant factors of meditation, it is believed that the practitioners are subject to attain the fruition of meditation practice.

Keywords: Reasoning; Visuddhimagga Text; Meditation



บทนำ

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่ชื่อว่า “คัมภีร์วิสุทธิมรรค” นับเป็นคัมภีร์ที่มีความสำคัญที่สุดในทางพระพุทธศาสนา ที่ได้อธิบายเนื้อหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทอย่างละเอียดถึงหลักแนวคิดจะนำหลักธรรมไปประกอบในการดำเนินชีวิตอย่างไร ซึ่งคัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้ได้รวบรวมเนื้อหาแล้วนำเสนอโดยพิสดารเกี่ยวกับศีล สมาธิ ปัญญา รวมถึงหมวดธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก รวมถึงได้อธิบายขั้นตอนการปฏิบัติว่า ควรทำอย่างไร ต้องเรียนรู้อะไรก่อนหลัง เป็นต้น ผู้ศึกษาเห็นว่า “คัมภีร์วิสุทธิมรรค” อธิบายถึงภาพรวมในหลักการปฏิบัติภาวนาที่จะนำไปสู่มรรคผลนิพพาน โดยอาศัยหลักของศีล สมาธิ และปัญญา นำเข้าสู่หลักการปฏิบัติ อันเป็นสาระสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ คันถธุระ และวิปัสสนาธุระ ซึ่งหมายถึง สิ่งที่ต้องแบกไปหรือกิจในพระศาสนา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2561) เมื่อกล่าวถึงการปฏิบัติภาวนาในพระพุทธศาสนา คัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติภาวนา อันเกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี มีความก้าวหน้า ไม่ติดขัด ขัดข้อง และส่งเสริมการปฏิบัติดำเนินไปด้วยดี (พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธรรมจารย์ และคณะ, 2565)

จากที่กล่าวมาเห็นว่า ควรจะศึกษาความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญเนื้อหาโดยย่อ และการใช้เหตุผลจากคัมภีร์วิสุทธิมรรคเรื่องวัดที่ควรและไม่ควรแก่การปฏิบัติสมาธิภาวนา เพื่อให้เห็นแนวคิด วิธีปฏิบัติ และเข้าใจ เข้าถึงความจริงในหลักการปฏิบัติภาวนาที่ถูกต้อง ดังจะอธิบายต่อไป

ความเป็นมาเกี่ยวกับคัมภีร์วิสุทธิมรรค

คัมภีร์วิสุทธิมรรค ถูกรจนาขึ้นเมื่อ 956 ปี หลังพุทธปรินิพพาน โดยพระพุทธโฆสะเถระชาวอินเดีย ได้เดินทางไปยังศรีลังกาเพื่อขอแปลคัมภีร์ชั้นอรรถกถาโบราณ อันเป็นคัมภีร์ดั้งเดิมที่ได้ผ่านการสังคายนาครั้งแรก โดยมีพระมหากัสสปเถระเป็นประธาน เรียกคัมภีร์อรรถกถานี้ว่า มหาอรรถกถา จากนั้นได้ถูกถ่ายทอดมาเป็นภาษาสิงหลเมื่อได้รับสังคายนาครั้งที่ 3 ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ได้ส่งพระสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนา ส่วนมหาปัจจุจริยอรรถกถา ที่อรรถกถาก่อนหน้านั้น ถูกแต่งขึ้น ณ ประเทศศรีลังกา เรียกได้ว่า คัมภีร์ทั้ง 3 นี้ จารึกเป็นภาษาสิงหลเหมือนกันและใช้เป็นคัมภีร์หลักในการแต่งคัมภีร์วิสุทธิมรรค

คำว่า วิสุทธิ ในที่นี้ พระพุทธโฆสะได้ให้ความหมายมุ่งเน้นที่พระนิพพานเท่านั้น เพราะเป็นธรรมอันปราศจากมลทิน และมีความบริสุทธิ์อย่างแท้จริง ดังนั้น คำว่า “วิสุทธิมรรค” จึงมีความหมายว่า ทางสู่ความบริสุทธิ์ หรือ อุบายที่เป็นเครื่องบรรลुพระนิพพาน ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงไว้หลายนัย เช่น พระองค์ทรงแสดงถึงธรรมที่บริสุทธิ์เนื่องเพราะกรรมไว้ว่า มัจจะทั้งหลายหมดจดได้ด้วยธรรม 5 ประการ คือ กรรม วิชา ธรรม ศีล และอุดมชีวิต ไม่ใช่ด้วยโคตรหรือด้วยทรัพย์ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 15 ข้อ 48 หน้า 62, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

คัมภีร์วิสุทธิมรรคมีผู้ประพันธ์คือพระพุทธโฆสะ ท่านเกิดราว พ.ศ. 945 ในตระกูลพราหมณ์ ตำบลพุทธคยา แคว้นมคธ หรือรัฐพิหารในปัจจุบัน ท่านแตกฉานในพระเวท มีวาตะแหลมคม จนกลายเป็นผู้ได้วาทีมีชื่อเสียงของศาสนาพราหมณ์ในยุคนั้น ต่อมาพระเวระตะได้ยินพระพุทธโฆสะท่องมนต์จากคัมภีร์ปถุชลี รู้สึกประทับใจ แต่กลับบอกกับพระพุทธโฆสะว่า สูตรเหล่านั้นผิดหมดทำให้พระพุทธโฆสะงงเหมือนกับถูกมนต์สะกดไว้ แล้วนำเอาพระอภิธรรมมาแสดงให้ฟัง พระพุทธโฆสะได้



สดับรับฟังแล้วเกิดความศรัทธาอยากเรียนมนต์นี้ จึงขอบวชเป็นพระภิกษุ และได้ศึกษาพระธรรมวินัย จนรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก แล้วได้แต่งหนังสือ ญาโณทัย อัฐฐกถาสาลินี จากนั้น ได้เดินทางไปยัง ลังกาทวีปเพื่อแปลคัมภีร์สำคัญจากภาษาสิงหลให้กลับมาเป็นภาษามคร ในคราวนั้นได้แต่งคัมภีร์วิสุทธิมรรคขึ้นมาด้วย แล้วเดินทางกลับอินเดีย ผลงานของพระพุทธโฆสะที่เขียนไว้มีปรากฏอยู่ 1) สมันตปาสาทิกา 2) กังขาวิตรณ 3) สุมังคลวิลาสินี 4) ปปัญจสูทนี 5) สารัตถ์ปกาสินี 6) มโนรปฐก 7) ปรมัตถโชติกา 8) สัมโมหวิโนทนี 9) ปญจกัณณกัณฐกถา 10) วิสุทธิมรรค 11) ญาโณทัย จากนั้น ในวาระสุดท้ายได้มรณภาพลง โดยไม่ทราบถึงสถานที่แน่ชัด โดยคัมภีร์วิสุทธิมรรคนั้นมีลักษณะคือ

1. ลักษณะทางคัมภีร์ คัมภีร์วิสุทธิมรรคถือเป็นคัมภีร์ชั้นฎีกาที่ถือว่า เป็นหลักในการเขียน อรรถกถาในสมัยอนุราชปุระ คณะสงฆ์ไทยเองก็ได้นำคัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้จัดเข้าในหลักสูตรการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วย ซึ่งเป็นผลงาน ที่มีความสำคัญยิ่งของพระพุทธโฆสะ ทำให้อนุชนรุ่น หลังได้รู้จักศึกษาเรียนรู้เข้าใจหลักธรรมได้โดยไม่ยากนัก คัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้เป็นเหมือนสารานุกรม ทางพระพุทธศาสนา ใช้ภาษาที่สั้นและชัดเจน สื่อถึงความเข้าใจในเรื่องที่แต่งได้อย่างน่าทึ่ง แสดง ภาพรวมของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งหมด มุ่งจัดระบบระเบียบให้ดูสละสลวย มีจุดยืนใน การนำเสนอถึงภาคปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน อันเป็นธงชัย แห่งหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา นั้นเอง

2. ลักษณะทางด้านเนื้อหา เริ่มแรกพระพุทธโฆสะ บรรยายถึงเทพบุตรตนหนึ่งได้ทูลถาม ปัญหาเพื่อคลายความสงสัยของตนว่า “ธรรมชาติอันหนึ่ง เป็นรกขุ์ทั้งภายใน รกขุ์ทั้งภายนอก ประชาชนอุกรกขุ์ (นั่น) เกียวสอดไว้แล้ว ข้าแต่พระโคตม เพราะเหตุนี้ข้าพเจ้าขอทูลถามพระองค์ ใครเล่าจะพึงถางรกขุ์นี้ได้” สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสพยากรณ์แก่เทพบุตร เพื่อแก้ปัญหา ด้วยพระคาถาว่า สีเล ปติญฺญาย นโร สปลฺลญฺ จิตฺตํ ปญญญจ ภวายํ อาตปปี นิโก ภิกขุ โส อิมํ วิชฺฌเย ชฺหํ แปลความว่า “นรชน ผู้มีปัญญา เป็นภิกษุ มีความเพียร มีปัญญา เครื่องบริหาร ตั้งตนไว้ในศีล แล้วทำสมาธิจิตและปัญญา ให้เจริญอยู่ เธอจะพึงถางรกขุ์อันนี้ได้” (พระพุทธโฆสเถระ, 2562)

พระคาถาดังกล่าว พระพุทธโฆสะได้นำมาเป็นบทตั้งในการรจนาคัมภีร์วิสุทธิมรรค ว่าด้วย ไตรสิกขาไว้อย่างพิสดาร ประมวลธรรมในคัมภีร์พระไตรปิฎกแสดงไว้เป็นหมวดหมู่ แบ่งเป็น 3 ภาค ใหญ่ ๆ คือ

ภาคที่ 1 กล่าวถึงเรื่อง ศีลคืออะไร มีความหมายอย่างไร ศีลมีลักษณะ มีกิจ มีผลปรากฏและมีอะไรเป็นเหตุ มีคุณประโยชน์ต่อชีวิตอย่างไร มีกัณนิค มีอะไรเป็นอุปสรรค ควรรักษาศีลกันอย่างไร ตลอดจนกล่าวเฉพาะเรื่องการประพฤติปฏิบัติของผู้ถือบวชด้วย

ภาคที่ 2 กล่าวถึงเรื่องสมาธิ เริ่มต้นด้วยการอธิบายว่า สมาธิคืออะไร มีความหมายว่าอย่างไร จึงเรียกว่าสมาธิ มีกัณนิค อะไรเป็นอุปสรรคไม่ให้มีสมาธิ อะไรคือวิธีเจริญสมาธิ ส่วนการเจริญสมาธินี้ ท่านได้กล่าวโดยละเอียด เช่น สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การเจริญสมาธิ การมีกัลยาณมิตร ช่วยแนะนำวิธีการฝึกสมาธิ และวิธีการเจริญสมาธิให้เหมาะกับจริตของตน เป็นต้น

ภาคที่ 3 กล่าวถึงเรื่องปัญญา เริ่มตั้งแต่การให้ความหมายของคำว่าปัญญา ลักษณะของ ปัญญา ชนิดของปัญญา วิธีการเจริญปัญญา ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับสภาวะความเป็นจริง ซึ่งจำเป็นต้องรู้อย่างชัดเจนเพื่อให้ปัญญาเกิดขึ้น เช่น การเข้าใจเรื่องของชีวิต อันมีส่วนประกอบ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ระดับของความเข้าใจเรื่องชั้น 5 อายตนะ 6 ธาตุ 18 อินทรีย์ 22



อริยสัจ 4 ปฏิจจนูปบาท วัฏจักร กรรมและผลของกรรม กฎไตรลักษณ์ ลำดับของปัญญา และประโยชน์การเจริญปัญญาเพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างสิ้นเชิง

จากที่ได้กล่าวมา พอสรุปได้ว่า หลักการปฏิบัติภาวนาในทางพระพุทธศาสนามีอยู่ 2 อย่าง คือ สมถภาวนา กับ วิปัสสนาภาวนา ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติที่มีพื้นฐานที่สำคัญอย่างมาก อันจะนำพาผู้ปฏิบัติไปสู่มรรคผลนิพพานในที่สุดได้ การที่จะประสบผลสำเร็จนั้นในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงขั้นตอนหรือกระบวนการในการปฏิบัติที่มีพื้นฐานอยู่หลายประเด็น ซึ่งในประเด็นนี้ผู้ศึกษาให้ความสำคัญไปในเรื่องเกี่ยวกับสถานที่ที่จะปฏิบัติ เพราะเห็นว่า สถานที่ที่เป็นฐานหลักต่อการปฏิบัติจึงหยาบยกรการใช้เหตุผลต่อสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติสมาธิภาวนา ที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรคมาอธิบายให้เหตุผล ดังจะกล่าวต่อไป

การใช้เหตุผลจากคัมภีร์วิสุทธิมรรคเรื่องวัดที่ควรและไม่ควรแก่การปฏิบัติสมาธิภาวนา

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวไว้ชัดเจนว่า “พึงออกจากวัดอันไม่สมควรแก่การภาวนา ไปอยู่ ณ ที่วัดอันสมควร” (สมเด็จพระพุทธาจารย์, 2562) ในประเด็นนี้ ในสังคมพุทธปัจจุบันยังไม่ทราบกันเป็นส่วนใหญ่เกี่ยวกับหลักการหรือวิธีการปฏิบัติที่มีพื้นฐาน โดยเฉพาะเรื่องสถานที่ ซึ่งผู้เขียนมองเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งต่อการภาวนา ในยุคปัจจุบันสถานที่ที่เหมาะสมแก่การภาวนาก็นับหาได้ยากมากขึ้นแล้วด้วยการถูกความเจริญทางสังคมชักนำไป ในที่นี้จึงขอกล่าวถึงสถานที่หรือวัดอันไม่สมควรแก่การภาวนา และวัดอันสมควรแก่การภาวนาที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค พร้อมยกตัวอย่างการให้เหตุผลมาประกอบอธิบายในลำดับต่อไป

1. **วัดที่ไม่สมควรแก่สมาธิภาวนา** คัมภีร์วิสุทธิมรรคได้อธิบายไว้ว่า วัดหรือสถานที่ที่ประกอบไปด้วยโทษ 18 ประการ ในอย่างใดอย่างหนึ่งชื่อว่า วัดไม่สมควรแก่สมาธิภาวนา มีดังนี้

1) มหุตต์ แปลว่า วัดใหญ่ ในสังคมปัจจุบันคำว่าวัดใหญ่คงเข้าใจกันได้ว่า เป็นวัดที่มีความเพียบพร้อมสมบูรณ์ด้วยปัจจัย 4 มีการเรียนการสอนทั้งปริยัติและปฏิบัติ หรือสามารถจัดการบริหารงานด้านต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ จึงได้ชื่อว่าวัดใหญ่ และเป็นที่เข้าใจกันส่วนใหญ่ว่าเป็นวัดที่สมควรแก่การมาอยู่ศึกษาธรรมะ เป็นต้น แต่ในทางกลับกันคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดใหญ่ในลักษณะว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

ในวัดใหญ่ ๆ ย่อมมีภิกษุและสามเณรที่ต่างจิตต่างใจกัน มารวมอยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมาก ย่อมจะไม่ช่วยกันทำกิจวัตร เพราะต่างก็เกียจกันและกัน เช่น ไม่ช่วยกันปิดกวาดลานโพธิ์ เจดีย์ หรือไม่ช่วยกันเตรียมน้ำใช้น้ำฉัน ฯ ซึ่งเมื่อไม่ได้ทำก็จะต้องอาบัติทุกกฏในเพราะเหตุวัตรเภท คือ ทำลายกิจวัตร และเมื่อโยคีบุคคลผ่านมามีเห็นว่ายังไม่มีใครทำกิจวัตร เธอก็จะหยุดทำกิจวัตรนั้นด้วยเหตุนี้จะทำให้เธอสายแก่ภิกษาหาร อนึ่ง ถ้าเธอหลบไปอยู่ในที่เร้นลับ ก็คงฟังชานด้วยเสียงเจี๊ยวจ๊าวของพวกภิกษุหนุ่มและสามเณร พร้อมด้วยเสียงการงานต่าง ๆ ของทางคณะสงฆ์และวัด แต่ถ้าวัดใหญ่ได้มีภิกษุสามเณรช่วยกันทำกิจวัตรเรียบร้อยหมดทุกอย่าง และไม่มีวาทะกระทบกระเทือนแม้อย่างอื่น ๆ แต่ประการใด ก็เห็นควรแก่การอยู่ ณ ที่วัดใหญ่นั้นได้

2) นวตต์ แปลว่า วัดสร้างใหม่ ส่วนใหญ่จะมองว่าวัดที่กำลังก่อสร้างหรือมีการสร้างใหม่เป็นวัดใหม่คงมีความทันสมัย มีการพัฒนาทั้งด้านบุคลากรและด้านศาสนวัตถุ คงสะดวกต่อการ



สมาคมกับผู้รู้ เป็นต้น แต่ทว่า การที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์หรือสามเณรที่ใครในการปฏิบัติภาวนาเลย แม้แต่คฤกลีในการนกรรม ก็หาประโยชน์ใดเลยในการสร้างเสนาสนะ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่สร้างใหม่ในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

ในวัดที่สร้างใหม่นั้น ย่อมจะมีนกรรมคือการก่อสร้างมากมาย เมื่อโยคีบุคคลในวัดนั้นไม่ช่วยทำเข้าก็จะถูกตำหนิติเตียน แต่ถ้าในวัดใดภิกษุทั้งหลายพูดให้ออกาสในลักษณะว่า นิมนต์ท่านทำสมณธรรมตามสบายเถิด นกรรมก่อสร้างพวกเราก็จักช่วยกันกระทำกันเอง ดังนี้ วัดในลักษณะเช่นนี้ ก็ควรอยู่ ณ ที่วัดก่อสร้างใหม่นั้นได้

3) ชินนตตฺตํ แปลว่า วัดที่มีเสนาสนะหรือวิหารเจดีย์ขารุดทุดโทรม ผุพัง ไม่ควรแก่การอยู่อาศัย เกรงว่าจะมีอันตราย หรือทำให้การปฏิบัติกัมมัฏฐานไม่สามารถดำเนินไปได้ต่อเนื่อง ซึ่งในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่มีเสนาสนะทุดโทรมในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

วัดที่มีเสนาสนะทุดโทรม ย่อมจะต้องมีสิ่งที่เป็นปฏิสังขรณ์อยู่แล้ว เมื่อไม่ปฏิสังขรณ์ ซ่อมซ่อมก็จะถูกติเตียนเอา ถ้าแม้แต่ปฏิสังขรณ์การปฏิบัติกัมมัฏฐานก็จะเสื่อมไป แต่ถ้ามีภิกษุทั้งหลายในวัดพูดว่า นิมนต์ท่านทำสมณธรรมตามสบายเถิด ดังนี้ ก็ถือว่าวัด ณ ที่นั้น ก็ควรแก่การอยู่ปฏิบัติกัมมัฏฐานได้

4) ปณณิสสิตตตฺตํ แปลว่า วัดที่อิงทางหลวง ในความเข้าใจของคนส่วนใหญ่คงจะหมายถึงเป็นวัดที่อยู่ติดกับถนนใหญ่ที่มีการสัญจรไปมาอย่างเป็นประจำไม่ขาดสาย คงสะดวกแก่การเดินทาง แต่อาจเป็นเหตุทำให้รบกวนผู้ที่ใคร่ปฏิบัติกัมมัฏฐานอยู่ ณ ที่นั้นได้ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่อิงทางหลวงในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

วัดที่อิงทางหลวงย่อมจะมีพวกภิกษุอาคันตุกะมารวมกันอยู่บ่อยครั้งทั้งกลางวันกลางคืน ซึ่งภิกษุที่อยู่ประจำนั้นก็ต้องให้เสนาสนะของตนแก่พวกอาคันตุกะ ทำให้ตนต้องไปอยู่ ณ ที่อื่น เช่น โคนไม้ พลาญหิน ฉะนั้น โอกาสที่ปฏิบัติกัมมัฏฐานย่อมมีน้อย แต่ถ้าในวัดนั้นไม่มีการเบียดเบียนของพวกอาคันตุกะ ก็ถือว่าวัดนั้นควรแก่การอยู่ปฏิบัติกัมมัฏฐานได้

5) โสณตฺติ แปลว่า วัดมีสระน้ำ ในปัจจุบันวัดหลายแห่งจะมีสระน้ำอยู่ภายในวัด ซึ่งจะมองว่าไว้ใช้ประโยชน์ในการชำระร่างกายหรือประโยชน์อื่น ๆ ที่จำเป็นภายในวัดนั้น ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่มีสระน้ำอยู่เป็นอย่างไร และไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

วัดที่มีสระน้ำนั้น ได้แก่วัดที่มีสระน้ำกรุดด้วยหินถาวรมั่นคงเป็นหลักฐาน ในวัดเช่นนี้ ย่อมจะมีมหาชนมาชุมนุมกัน รวมถึงพระภิกษุที่ต้องการใช้น้ำเพื่อซักย้อมผ้า ก็จะเป็นเหตุให้ภิกษุเหล่านั้นเข้ามาถามหาภาษาหรือพิน เพื่อใช้ซักย้อมผ้า ทำให้ภิกษุผู้อยู่ในวัดนั้นต้องคอยซักบอกนั้นโน้นนี้ ทำให้ภิกษุนั้นเป็นกังวลอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในวัดลักษณะเช่นนี้ ไม่ควรอยู่ปฏิบัติกัมมัฏฐาน

6) ปณณ แปลว่า วัดมีใบไม้ใช้เป็นผัก ในประเด็นนี้คงมีความเข้าใจกันในลักษณะที่ว่า วัดมีการเพาะปลูกพืชพันธุ์ไม้ที่สามารถเก็บรับประทานได้ และมีความเกี่ยวข้องอย่างไรกับวัด ที่ควรหรือ



ไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่มีใบไม้ใช้เป็นผักในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

ในวัดใดมีใบไม้ที่รับประทานได้ ในวัดเช่นนั้น เมื่อมีภิกษุหรือผู้เรียนปฏิบัติกัมมัฏฐานอยู่ ณ ที่นั้น ก็จะมีผู้คน (ในคัมภีร์ระบุดังสตรี) ที่เก็บผักพากันร้องเพลงไปพลางเก็บผักไปพลาง ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ จะทำให้เสียงที่ได้ยินนั้นไปรบกวนหรือเป็นอันตรายแก่ผู้ปฏิบัติกัมมัฏฐาน ในวัดลักษณะเช่นนี้ ไม่ควรอยู่ปฏิบัติกัมมัฏฐาน

7) ปุปผิ แปลว่า วัดมีดอกไม้ ขึ้นชื่อว่าดอกไม้ซึ่งเป็นสิ่งที่สวยงามน่าชมน่าหลงใหล ใครพบใครเห็นก็หวังจะครอบครอง เมื่อมีภิกษุหรือผู้เรียนปฏิบัติกัมมัฏฐานอยู่ ณ ที่นั้นก็จะเป็นในลักษณะเช่นเดียวกับวัดที่มีใบไม้ใช้เป็นผัก ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดมีดอกไม้ในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

ก็แหละในวัดใดมีดอกไม้ดอกนานาชนิดแตกบานอยู่สะพรั่ง แม้ในวัดเช่นนั้นก็จะอันตรายแก่ผู้ปฏิบัติกัมมัฏฐานทั้งหลายเช่นเดียวกัน ฉะนั้นจึงไม่ควรอยู่ ณ ที่วัดนั้น

8) ผล แปลว่า วัดมีไม้ผล ในวัดที่มีไม้ผลนานาชนิด ย่อมจะเป็นที่ผู้คนเข้ามาเก็บเอาไม้ผลนั้นเพื่อบริโภค ผู้คนเหล่านั้นก็จะมาขอ เมื่อไม่ให้ เขาก็จะโกรธ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่มีไม้ผลนานาชนิดในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

ในวัดที่มีไม้ผลนานาชนิด เช่น มะม่วง ชมพู่ และขนุน เป็นต้น คนทั้งหลายเมื่อเห็นก็ต้องการจะพากันเก็บเอาหรือแม้โดยพลการก็เป็นได้ พอตกเย็นโยคีบุคคลกำลังปฏิบัติภาวนาหรือเดินจงกรมเห็นคนเหล่านั้น ก็จะกล่าวทำนองว่า “อุบาสกทั้งหลาย ทำไมจึงพากันทำอย่างนั้น” เขาเหล่านั้นก็จะไม่พอใจ ก็จะพยายามไม่ให้โยคินั้นอยู่ได้ต่อไป ฉะนั้น จึงไม่ควรแก่การอยู่ ณ วัดเช่นนั้น

9) ปตถนียตา แปลว่า วัดที่มีคนขึ้นมาก ในความหมายของคำว่าคนขึ้นมากนี้ หมายถึง วัดที่มีผู้คนเคารพสักการะบูชาจำนวนมาก แต่ละวันก็จะเต็มไปด้วยผู้คนที่มากราบไหว้ขอพรพระสงฆ์หรือ สิ่งเคารพที่นับถือในวัดนั้น ๆ ซึ่งอาจจะไม่เอื้อต่อการปฏิบัติภาวนาแก่โยคีบุคคลได้ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่มีคนขึ้นมากลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

ก็แหละ โยคีบุคคลผู้อยู่อาศัย ณ ที่วัดซึ่งมีคนขึ้นมาก ซึ่งชาวโลกได้ให้ความสนใจและเคารพยกย่องว่า ท่านนี้เป็นพระอรหันต์ แล้วใครจะได้กราบไหว้บูชาจึงพากันหลั่งไหลมาหาโดยรอบทิศ ด้วยเหตุนี้ โยคีบุคคลจะมีความสุข แต่ที่วัดเช่นนั้นย่อมเป็นที่สบายแก่โยคีบุคคลใด พอเวลากลางวันก็ง่วงหลับไปเสีย ณ ที่อื่น พอตกกลางคืนจึงค่อยกลับมาอยู่ได้

10) นครสนนิสสิตตา แปลว่า วัดที่อิงเมือง ย่อมเป็นที่เข้าใจกันดีอยู่แล้วว่า วัดที่อยู่ในเมือง ก็จะเป็นที่เต็มไปด้วยความวุ่นวายในหลาย ๆ ด้าน เช่น ผู้คน รถ มลพิษ เป็นต้น ถ้าจะปฏิบัติภาวนา คงจะเป็นการลำบากในความสงบจิตใจ ซึ่งในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่อิงเมืองในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้



ในวัดที่อิงเมื่อนั้น ย่อมมีอิฏฐารมณ์ทั้งหลายมาผ่านสายตามากมาย มีทั้งพวกนางกุมภทาสี พวกมนุษย์ที่เป็นใหญ่ พวกนักปราชญ์พากันไปกางม่านนั่งอยู่ตามวัด จึงไม่ควรอยู่ ณ ที่วัดเช่นนั้น

11) ทารุสนนิสสิตตา แปลว่า วัดที่อิงป่าไม้ วัดที่มีป่าไม้เยอะ ๆ นั้น ส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าเป็นที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติภาวนา เพราะมีความร่มรื่น เงียบสงบ ห่างจากกลุ่มคน แต่ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่อิงป่าไม้ในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

ก็แหละ ในวัดที่อิงป่าไม้นั้น ล้วนมีพืชและต้นไม้ที่ใช้เป็นประโยชน์ได้ พวกคนที่มีความต้องการพืชและไม้นั้น ก็จะพากันมาเก็บมาตัดเอาไปใช้ประโยชน์ พอในเวลาเย็น โยคีบุคคลผู้ปฏิบัติภาวนาพบเห็น ก็จะกล่าวเตือนพวกเขา และทำให้พวกเขาไม่พอใจ แล้วพยายามไม่ให้โยคีบุคคลนั้นอยู่ต่อไป ฉะนั้น จึงไม่ควรอยู่ ณ วัดเช่นนั้น

12) เขตตสนนิสสิตตา แปลว่า วัดที่อิงไร่นา เพื่อความอุดมสมบูรณ์แก่การอยู่อาศัยในที่ใกล้ของพวกชาวนา อาจจะเป็นที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติภาวนา เพราะจะมีอาหารเพียงพอแก่การอยู่ประจำ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่อิงไร่นาในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

วัดที่สร้างอิงไร่นา มีไร่นาล้อมรอบอยู่ จะมีพวกมนุษย์พากันไปทำลานข้าว นวดข้าว และจะเป็นที่พักนอนของคนเหล่านั้น ย่อมจะพากันทำความไม่เหมาะสมให้แก่ผู้ปฏิบัติภาวนา แม้วัดที่มีสมบัติ (ท่านก็สงเคราะห์เข้ากับไร่นา) พวกคนรักษาวัดทั้งหลายก็จะปล่อยโคไปกินข้าว (สมัยนี้เป็นการก่อเรื่องขึ้นของคนอยู่ในวัด) ก็ทำให้การเป็นอยู่ของผู้ปฏิบัติภาวนาในที่นั้น ๆ ไม่เป็นสุข จึงไม่ควรอยู่ ณ ที่เช่นนั้น

13) วิสภาคานํ ปุคคลานํ อตถิตา แปลว่า วัดที่มีคนไม่ลงรอยกัน ปัจจุบันนี้มีให้พบเห็นจำนวนมากและมีอยู่ในเกือบจะทุกพื้นที่ ซึ่งก็เป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้โยคีบุคคลผู้แสวงหาความสงบไม่สามารถบรรลุตามเจตนาได้ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่มีคนไม่ลงรอยกันในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

วัดที่มีภิกษุทั้งหลายผู้เข้ากันไม่ได้ คือเป็นเหตุให้จองเวรกัน เช่น ทะเลาะกัน เมื่อโยคีบุคคลห้ามปรามว่า อย่าได้พากันทำอย่างนี้เลยท่าน ฉะนั้นแล้ว ก็จะเกิดหาเรื่องขึ้นว่า พวกเราเกิดฉิบหายแล้ว นับแต่เวลาที่ภิกษุผู้ถือผ้าบังสุกุลเป็นปกติรูปนี้มาถึงที่เดียว จึงไม่ควรอยู่ ณ วัดเช่นนั้น

14) ปฏฺญานสนนิสสิตตา แปลว่า วัดที่อิงท่า ซึ่งเป็วัดที่มองว่าอาจจะสะดวกแก่การไปมา และมีความร่มเย็น อากาศบริสุทธิ์ เป็นต้น ซึ่งในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่อิงท่าในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

วัดที่อิงท่าน้ำ เช่น ท่าเรือ หรือที่สร้างอิงท่าบก เช่น ที่พักพิงเกวียน (ที่พักต่าง) ท่าอากาศยาน สถานีจอดรถ เป็นต้น ในวัดเช่นนี้ ย่อมจะมีมนุษย์โดยสารมาด้วยเรือหรือพวกโคต่าง ๆ พากันเบียดเบียนทำความไม่เหมาะสมให้อยู่เนือง ๆ ด้วยการขอว่า ให้ที่พัก ให้ดื่มน้ำ ให้เกลือด้วย ดังนี้ จึงไม่ควรอยู่ ณ วัดเช่นนั้น



15) ปจฺจนตสนฺนิสฺสิตตา แปลว่า วัดที่อิงบ้านป่าชายแดน ในวัดลักษณะเช่นนี้ ตามความเข้าใจส่วนใหญ่จะมองว่า อยู่แบบเรียบง่าย สงบ ไม่มีผู้คนมาเบียดเบียนในการปฏิบัติภาวนา ซึ่งในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่อิงบ้านป่าชายแดนในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

ในวัดที่สร้างอิงบ้านป่าชายแดนนั้น ย่อมจะมีแต่พวกมนุษย์ที่ไม่เลื่อมใสศรัทธาในรัตนะทั้งหลาย มีพุทธรัตนะเป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ความอยู่ผาสุกในวัดนั้นเช่นนั้นย่อมจะไม่มีแก่โยคีบุคคล

16) รชฺชสฺมฺสนฺนิสฺสิตตา แปลว่า วัดที่อิงเขตแดนประเทศ ในลักษณะวัดที่อยู่ติดชายแดนประเทศนั้น ถือว่ามีความสำคัญอยู่ส่วนหนึ่งและมีความเสี่ยงอยู่ไม่น้อยเช่นกัน อยู่ที่ว่าจะทำให้เกิดประโยชน์หรือเกิดโทษ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่อิงเขตแดนประเทศในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

วัดที่สร้างอยู่เขตระหว่างประเทศนั้น ย่อมมีราชภัย จริ่งอยู่ พระราชาองค์หนึ่งย่อมจะทรงทำการรุกรบกับประเทศนั้น ด้วยทรงสำคัญว่า พระราชานี้ประพตฺเป็นไปในอำนาจของเรา แม้พระราชาอีกองค์ก็จะทรงสำคัญลักษณะนี้เช่นกัน ภิกษุโยคีบุคคลที่อยู่ในวัดนั้น ก็จะเที่ยวไปในแคว้นนี้บ้าง แคว้นนั้นบ้าง พวกราชบุรุษทั้งหลายก็จะสำคัญผิดว่า ภิกษุนี้เป็นจารบุรุษ แล้วก็จะทำให้ถึงซึ่งความฉิบหายเสีย ฉะนั้น จึงไม่ควรอยู่ ณ ที่วัดเช่นนั้น

17) อสฺปฺปายตา แปลว่า วัดที่ไม่มีความสบาย คือ วัดที่เต็มไปด้วยความเดือดร้อนทั้งภายในและภายนอก ก่อให้เกิดแรงต้านในการปฏิบัติภาวนา ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่ไม่มีความสบายในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

วัดที่ไม่มีความสบายนั้น ได้แก่วัดที่ไม่เป็นที่สบาย เพราะเป็นที่มารอบแห่งอารมณ์ต่าง ๆ มีรูปอันเป็นข้าศึกคือรูปที่ยั่วเย้าเร้าหลอก เป็นต้น หรือเป็นวัดที่มีมนุษย์ยึดครอง เป็นต้น วัดในลักษณะเช่นนี้ จึงไม่ควรอยู่

18) กลฺยาณมิตฺตานํ อลาโภ แปลว่า วัดที่หาอาจารย์ผู้กัลยาณมิตรไม่ได้ คำว่า กัลยาณมิตรเป็นคำที่มีความหมายที่ดีและน่าเข้าใจในการคบหาสำหรับผู้ใดในการปฏิบัติภาวนา เพื่อจะได้มีผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรแนะนำแนวทางการปฏิบัติได้ แต่ถ้าอยู่ในที่ผู้ไม่ประกอบด้วยกัลยาณมิตรแล้ว ก็จะก่อให้เกิดภัยเกิดโทษขึ้นได้ ดังในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงวัดที่หากัลยาณมิตรไม่ได้ในลักษณะที่ว่าไม่ควรแก่การปฏิบัติภาวนา ด้วยเพราะเหตุไรนั้น พระพุทธโฆสะได้ให้เหตุผลควรและไม่ควร โดยสรุป ดังนี้

วัดที่หากัลยาณมิตรไม่ได้นั้น อธิบายได้ว่า ในวัดใดโยคีบุคคลไม่อาจที่จะได้ซึ่งกัลยาณมิตร คือ พระอาจารย์ หรือท่านผู้เสมออาจารย์ก็ดี พระอุปัชฌาย์หรือท่านผู้เสมอกับพระอุปัชฌาย์ก็ดี การหาไม่ได้ซึ่งกัลยาณมิตรเช่นนั้นในวัดนั้น นับว่าเป็นโทษอันใหญ่หลวงทีเดียว ฉะนั้น จึงไม่ควรอยู่ ณ วัดเช่นนั้น

2. **วัดที่สมควรแก่สมาธิภาวนา** คัมภีร์วิสุทธิมรรคได้อธิบายไว้ว่าวัดหรือสถานที่ ที่ประกอบไปด้วยองค์คุณ 5 ประการ เช่น ไม่ไกลไม่ใกล้นัก แต่โคจรคาม เป็นต้น วัดเช่นนี้จัดเป็นวัดที่สมควรแก่การภาวนา สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า



1) ภิกษุทั้งหลาย เสนาสนะในศาสนา นี้ ย่อมเป็นสถานที่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก แต่โคจรคาม มีทางไปทางมาสะดวกสบาย ปลอดภัย

2) กลางวันไม่พลุกพล่าด้วยผู้คน กลางคืนเงียบสงัด ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม

3) ไม่มีเหลือบ ยุง และสัตว์เลื้อยขบกัด ไม่มีสัมผัสอันเกิดแต่ลม และแดดรบกวน

4) แหละ ผู้ที่อยู่ในเสนาสนะนั้นไม่มีความผิดเคืองด้วยปัจจัย 4 คือจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยาแก้ไข้

5) แหละ ผู้อยู่ในเสนาสนะนั้น มีภิกษุชั้นเถระ ผู้พหูสูต สำเร็จการศึกษาปริยัติธรรม ทรงธรรมทรงวินัยและทรงมาติกา คือ หัวข้อแห่งธรรมวินัย ที่เข้าไปเรียนสอบสวนทวนถามตามกาล อันควรว่า ท่านขอรับ บทนี้เป็นไฉน มีอรรถอธิบายอย่างไร ฉะนั้นแล้ว ท่านเถระเหล่านั้นย่อมเปิดเผย ข้อที่ยังไม่เปิดเผย ย่อมทำให้ตื่นข้อยังไม่ได้ทำให้ตื่น และช่วยบรรเทาความสงสัยเป็นอเนกประการ (สมเด็จพระพุทธาจารย์, 2562)

จากการที่คัมภีร์วิสุทธิมรรคได้อธิบายในประเด็นการให้เหตุผลที่ว่า สถานที่ที่ไม่สมควร แก่สมาธิภาวนา และสถานที่ที่เหมาะสมหรือสมควรแก่สมาธิภาวนานั้น สรุปได้ว่า ในสถานที่ไม่ควร แก่การประพฤติปฏิบัติเพื่อทำสมาธิหรือปฏิบัติกัมมัฏฐานนั้น มีอยู่ 18 สถานที่ด้วยกัน ดังนี้ 1) วัดใหญ่ 2) วัดสร้างใหม่ 3) วัดที่ชำรุด 4) วัดที่อิงทางหลวง 5) วัดที่มีสระน้ำ 6) วัดมีใบไม้ใช้เป็นผัก 7) วัดมีไม้ดอก 8) วัดมีไม้ผล 9) วัดที่มีคนขึ้นมาก 10) วัดอิงเมือง 11) วัดที่อิงป่าไม้ 12) วัดอิงไร่นา 13) วัดมีภิกษุไม่ลงรอยกัน 14) วัดที่อิงท่า 15) วัดที่อิงบ้านป่าชายแดน 16) วัดที่อิงชายแดนประเทศ 17) วัดที่ไม่มีความสบาย 18) วัดที่หากัลยาณมิตรไม่ได้ วัดดังที่กล่าวมานั้น ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคให้พึง หลีกเว้นเสียให้ห่างไกล เปรียบเหมือนมีภัยกำลังจะเกิดขึ้นอยู่เฉพาะหน้า ส่วนสถานที่ที่เป็นลักษณะ ควรแก่การประพฤติปฏิบัติเพื่อทำสมาธิหรือปฏิบัติกัมมัฏฐานนั้น มีอยู่ 5 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้ 1) เป็นสถานที่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก แต่โคจรคาม ไปมาสะดวกสบาย ปลอดภัย 2) ไม่พลุกพล่าด้วย ผู้คน เงียบสงัด 3) ปราศจากเหลือบ ยุง สัตว์เลื้อย ไม่มีสัมผัสอันเกิดแต่ลมและแดดรบกวน 4) ไม่มีความผิดเคืองด้วยปัจจัย 4 และ 5) มีภิกษุชั้นเถระ ผู้พหูสูต ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา เป็นต้น

การปฏิบัติกัมมัฏฐาน ถือว่าเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดผลดีต่อสุขภาพจิต จะไม่ไปยึดติดกับสิ่ง ต่าง ๆ สงบผ่องใส ไม่ฟุ้งซ่าน ใจเย็น เมื่อความโกรธเกิดขึ้นก็จะทำให้รู้ตัวเร็วขึ้นแล้วก็ค่อย ๆ ดับลง และดีขึ้นตามลำดับ สามารถช่วยลดอาการเครียด ปล่อยวางได้ง่าย มีความอดทน อดกลั้น ไม่ยึดติด กับร่างกายความเจ็บปวด ไม่ดิ้นรนออกไปหาความสุขจากภายนอก ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ย่อมมีเหตุมีปัจจัย ตามสิ่งที่ป็นสัจจธรรมหรือตามความเป็นจริง (พระมหานาเกียรติ วิสุทโธ, 2564) การที่ได้ศึกษาคัมภีร์วิสุทธิมรรคชื่อว่าได้ศึกษาความเป็นพระพุทธศาสนาทั้งหมด ซึ่งเป็นคู่มือการศึกษา ทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านกัมมัฏฐาน เป็นการลงมือปฏิบัติจริงและได้รับผลจริงจากการ ปฏิบัติ ประกอบด้วยตัวปัญญารู้แจ้งสภาวะความเป็นจริงในเรื่องเบญจขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นับว่าปัญญาคือประทีป แสงสว่าง ที่คอยชี้แนวทางให้ผู้ปฏิบัติภาวนา (พระกิตติสาร สุธี, 2566)



บทสรุป

แนวทางในการปฏิบัติสมาธิภาวนาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ถือว่าเป็นวิธีการปฏิบัติที่จะนำผู้ปฏิบัติผู้นั้น ไปสู่มรรคผลนิพพานได้ในที่สุด โดยผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัติเจริญสมาธิภาวนาให้มีจิตใจที่แน่วแน่มุ่งตรงต่อการละวาง เพื่อปลดปล่อยแห่งกองกิเลสที่สะสมอยู่มาช้านานภายในจิตใจ อย่างไรก็ตาม การที่จะบรรลุมรรคผลได้นั้น ผู้ปฏิบัติเจริญสมาธิภาวนาต้องพร้อมไปด้วยองค์ประกอบสำคัญในการปฏิบัติภาวนา มีอยู่ 3 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบอาจารย์ผู้สอนกัมมัฏฐาน คือสามารถรู้จิตของผู้ปฏิบัติว่าควรเลือกกัมมัฏฐานชนิดใดที่จะเหมาะสมกับจิตของผู้ปฏิบัติ นั้น ๆ 2) องค์ประกอบผู้ปฏิบัติกัมมัฏฐาน คือ “ศีล” ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญประการแรกสำหรับผู้ปฏิบัติ “อุตงค์ 13” เป็นองค์คุณสำหรับผู้ปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาภิเลส “อธยาศัย 6” เป็นคุณสมบัติที่ผู้ปฏิบัติมีอยู่ในตัว “อธิมุตติ” เป็นคุณสมบัติสำหรับผู้ปฏิบัติในสมาธิ และ “จิต 6” เป็นคุณสมบัติที่ผู้ปฏิบัติแต่ละคนมีอยู่ประจำตัว 3) องค์ประกอบสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติกัมมัฏฐาน คือสภาพแวดล้อมให้มีสัปปายะ เพื่อส่งเสริมให้การภาวนามีสมาธิก้าวหน้า และรักษาอัปนาสมาธิไว้ได้ตลอด

หลักและวิธีการให้เหตุผล	ข้อความในคัมภีร์วิสุทธิมรรค
แบบนิรนัย	ในวัดใหญ่ มีเสียงเจี๊วจ้าว พระภิกษุสามเณรจำนวนมาก อยู่ในวัดใหญ่ พระภิกษุสามเณรจำนวนมาก มีเสียงเจี๊วจ้าว
	วัดมีดอกไม้ มีเสียงรบกวน สตรีพลุกพล่าน และร้องเพลง ในวัดมีดอกไม้ สตรีพลุกพล่าน และร้องเพลง มีเสียงรบกวน

เอกสารอ้างอิง

- พระกิตติสารสุธี. (2566). ความสัมพันธ์กรรมฐานกับปัญญาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค. *วารสารวิชาการธรรมทรรณ*, 23(2), 303.
- พระครูปลัดสัมพิพัฒนธรรมจารย์ และคณะ. (2565). การส่งเสริมความสำเร็จในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสัปปายะ. *วารสารศิลปการจัดการ*. 6(4), 1912.
- พระพุทโธมสเถระ. (2562). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (พิมพ์ครั้งที่ 14). ในประเทศจีน,
- พระมหาน้าเกียรติ วิสุทธิธ. (2564). ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาในสังวรสูตร. *วารสารวิชาการธรรมทรรณ*. 21(2), 182.
- สมเด็จพระพุทโธมสเถระ (ป. อ. ปยุตโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.